

LITERATURA, CINE I LANCELOT

El millor cavaller del món

El cicle de 'Lancelot du lac' representa la maduresa del gènere de la novel·la cortès. Edicions de bibliòfil, films dels millors directors, còmics, fan una revisió constant d'aquest personatge que fa somiar grans i xiquets.

Natàlia Díez/J. Ma. Lluró

La dama del llac ha tornat a endinsar-se en les obscures aigües que l'amaguen del món dels mortals i s'ha endut l'espasa Excalibur. Merli dorm perdut en un bosc el son etern a què el va condemnar la seva deixeblla i estimada Nínive. Artús és mort i amb ell s'ha destruït el món que va crear. La germandat del Sant Grial s'ha esberlat definitivament i els vells cavallers passen perplexos en llimbs boirosos. Difícilment es reconeixen entre ells i, a poc a poc, el temps esborra els seus trets amb la persistència de l'aigua que erosiona la pedra. Un d'ells, amb cara ensopida i posat de babau, seu fent un darrer esforç de memòria. És Lancelot, sens dubte «el millor cavaller del món».

Des de fora, algú intenta treure del seu llarg oblit el desolat món artúric. D'uns anys ençà es reediten i es tradueixen les peces fonamentals del cicle. Fins i tot el cinema ha posat al servei del mite tota la seva espectacularitat i eficàcia a l'hora de revifar els somnis.

Excalibur és la més coneguda de les darreres incursions del cinema en la història dels cavallers de la Taula Rodona, però no l'única. Hi ha hagut precedents, alguns de notables: *Perceval le Gallois* d'Eric Rohmer i *Lancelot du Lac* de Robert Bresson.

Lancelot, un personatge central encara que tardà a la mitologia artúrica, és últimament tema d'articles en diaris i de ressenyes literàries. S'ha acabat de traduir al castellà el llarg cicle del Lancelot en prosa (8 volums). En els darrers anys, com a mostra del vigor d'aquest tipus de literatura, han aparegut, també en castellà, editorials especialitzades en la publicació de les novel·les d'allò que s'anomena Matèria de Bretanya o temes afins.

La història de Lancelot i el seu desesperat amor per la reina Ginebra, esposa del seu senyor i amic Artús, el seu adulteri i el conflicte entre el desig i el deure és potser la part més coneguda d'aquesta literatura.

Lancelot, el millor cavaller del món

Els fets són ben coneguts: Lancelot és fill del rei Ban de Benoic. De ben petit és recollit i criat per la Dama del Llac, fada que el protegirà i el durà, als divuit anys, a la cort del rei Artús, on serà armat cavaller.

La padrina d'aquesta cerimònia serà la mateixa reina Ginebra, un clar presagi de l'amor que unirà tràgicament el cavaller i la seva senyora. A

Artús i Mordered, en la batalla de Camllan (Biblioteca del Palau de Lambeth).

poc a poc, el jove cavaller va guanyant prestigi mentre s'estreta la relació amb la reina, fins que un dia gosen fer-se un bes.

La narració continua amb el rapte de Ginebra i l'expedició de rescat dirigida per Gauvain i pel misteriós cavaller de la carreta, que no és altre que Lancelot. Aquest, després de moltes penallitats, aconsegueix rescatar la reina. És en aquest moment quan té lloc l'adulteri que havia d'ensorrar el món artúric. Aquesta és bàsicament la història tal com la narra Chrétien de Troyes, l'autor del *Chevalier de la Charrette*, obra escrita a finals del segle XII (1181 aprox.) per encàrrec de Maria de Champagne.

És la primera vegada que apareix la figura de Lancelot en les obres que es conserven. Sembla segur, però, que Chrétien va fer servir un material preexistent, ja sigui a partir dels trobadors d'origen celta que, en francès, considerada llavors la llengua de cultura, recitaven les aventures dels cavallers de la Taula Rodona a la cort anglesa dels Plantagenet, o bé pels diversos comtats francs. La infantesa de Lancelot, tal com l'hem narrada ací, pertany a un altre cicle: 'La vulgata del Lancelot-Grial' o 'Lancelot en prosa'.

Aquest conjunt, escrit per autors anònims entre 1215-1230 es divideix en cinc parts: Història del Sant Grial, Merlí, Lancelot, Recerca del Sant Grial i La mort d'Artús. El cicle representa la maduresa del gènere de la novel·la cortès just en el moment en què el món cortès entra en crisi. És, també, la cristianització del cicle artúric i narra

de forma crepuscular l'origen, el desenvolupament i la desaparició del regne d'Artús.

Pel que ací ens interessa, la història de Lancelot és el tema de la part del mateix títol, segons l'obra de Chrétien. *La mort d'Artús* narra el funest desenllaç que provoca l'amor de Ginebra i el cavaller. El rei, assabentat de l'adulteri, condemna la reina a la foguera. Una vegada més, Lancelot salva la seva estimada. Artús els persegueix i, mitjançant el papa, recobra Ginebra.

El rei ha de partir a defensar el regne dels romans, els quals derrota, mentre, el seu fill el traeix. Batalla de Salisbury on moren el traïdor Mordered, Gauvain i el mateix Artús cau greument ferit. Pocs dies després mor. La germanada s'ha desfeta. Lancelot i els cavallers supervivents es retiren a fer penitència; Ginebra, penedida del seu pecat, fa el mateix. El temps anihilarà les poques ruïnes que queden del regne.

El context històric

Potser ens semblarà que la novel·la bretona dels segles XII i XIII té com a temes centrals l'amor, les aventures i el món màgic. Però darrere de totes aquestes narracions hi ha una concepció global i evolutiva de la societat. En realitat, del que parlen és del paper de la reialesa i les seves relacions amb els senyors feudals, dels problemes de la cavalleria i de la petita noblesa i de la funció que aquesta aconsegueix en el món feudal. I les històries, o el seu contingut, es modificaran segons els canvis socials. Així, el Lancelot en pro-

sa, marcarà el declivi d'aquesta societat.

Artús és representat com el rei ideal, just, que vetlla perquè la seva autoritat només serveixi per consolidar el sistema feudal. Lancelot representa els problemes de la petita noblesa pobra que necessita l'ajuda econòmica del rei, i Artús haurà de ser generós amb els cavallers que el serveixen i que lluiten per a ell. Però Lancelot és també la personalització del món cortès que envolta el rei, un exponent molt més pròxim a la societat post-feudal que el mateix rei Artús.

La lluita entre Lancelot i el cavaller Gauvain (que odia el nostre protagonista perquè aquest va matar els seus germans), en un moment de la seva història, és el símbol de la lluita entre un món feudal viciat en la seva pròpia dinàmica interna però que es resisteix a desaparèixer (Gauvain) i el nou món cortès, més fidel a un rei central que als interessos particulars dels prínceps territorials.

I quan Artús atacarà Lancelot per venjar el rapte de la seva esposa Ginebra, el cavaller no deixarà de fer palesa la seva lleialtat i amistat envers el rei, disposat a defensar-lo sempre davant d'un tercer que pogués entrar en litigi contra el seu senyor. Malgrat això, quan Mordered, el fill d'Artús, traeix el seu pare, aquest no demanarà ajuda a Lancelot i perdrà el seu regne.

La cortesia de Lancelot li impedirà d'aprofitar-se de les seves victòries davant Artús i serà la desfeta de tot el rei el que causarà la desfeta de tota una estructura social. Tornem a veure, doncs, com món feudal i cortès resulten incompatibles i, és més, en realitat, el feudalisme cavarà la seva pròpia tomba en resistir-se a evolucionar.

La Matèria de Bretanya és objecte d'estudis fins i tot a les universitats catalanes. Curiosament, el que més fascina a aquests estudiosos és la violència sense restricció del vell món artúric i la fraternitat masculina en les cavalcades contra els enemics. Els agrada pensar un món on només existeixen senyors i princeses, objectes de desig i passió quasi mística. Subreptíciament han traslladat tota la parafernàlia nazi a aquests vells mites que originàriament tenien un rerefons democràtic. Lancelot no és ara un cavaller gentil, sinó, per a aquests estudiosos, un superhome nietzscheà: l'encarnació de la llei del més fort. ¿Qui ha cridat Lancelot i l'ha tret de l'oblit? □